

V.

Kalan.

Kalanov France, tisti, ki je imel ženo Marušo Repuljo, je nekdaj premisljeval, kako bi pač bilo, ko bi bil Bog človeka brez želodca postavil na svet; da bi živel — in bi ne imel nikdar ne zjutraj kosila, ne južine opoldne in ne večerje proti mraku. In prepričan je bil, da bi bilo takšno življenje nič vredno, slabo in krščenemu človeku nikakor primerno.

France Kalan pa je tudi slul po vsem pogorju, da sne «res veliko»! In to slavo si je bil pošteno pridobil! Če je sedel za mizo in se je pred njim kadila skleda poparjenih mlincev ali pa oparjenega kruha in se je v lužah zabela svetila po jedilu, tedaj je bil France najbolj srečen; tedaj je prvi vzel žlico v roko ter jo zadnji položil na mizo.

In vi ne veste, kako si je revež moral v potu svojega obraza priboriti, kar je dobrega snedel! Usoda mu ni mehko postlala življenja, in kar je s slastjo rad jedel, si je moral s trudom pridobiti. Pozimi pa je še slabo živel ter dan za dnevom vlival vase komaj osoljen krop, malo s sladkim janežem potresen in z ovsenim kruhom nadrobljen. Ali tedaj se je tolažil z nadami, da pride zopet pomlad. Ko pa se je snèg tajal v pomladanskem soncu, ko so po kopnih vrtovih zvončki rili iz zemlje —

tedaj se je hipoma razvedrilo lice tudi Francetu Kalanu, in takoj je pozabil spomine na mlačne, zimske krope.

S prvimi pomladanskimi dnevi se pričenja delo v pogorju; pred vsem se mora znositi gnoj na njive v lazih. In ti reveži, ti »gnojarji«, ki s potom obliti in z gnojnimi koški ob rami rijejo po rebrih navpik, ti pač predobro čutijo, da je umrjočemu človeku v znoju kruha si prideovati!

In tako je tudi Kalanov France gnojaril od hiše do hiše — strašansko dobrega pojedajoč. Kakor glas iz raja mu je bil vsegdar na uho poldanski, na južino vabeči zvon ter mu oživil vse kote in kotičke lačnega droba. In kadar so prisedli k mizi, tedaj je bilo treba videti Franceta Kalana! Tedaj je bil v resnici diplomat! Vselej in pri vsaki hiši je vedel stvar tako zasukati, da je prišel za mizo — na dober prostor. To pa je bil tisti prostorček, kjer so se jedi na mizo donašale. In tu je prežal kakor jastreb.

— In kadar je prihajala nova skleda do mize, tedaj jo je že iz daljave z bliskajočimi očmi pozdravljal in kakor strela jo je premeril, tako da je že vselej poprej vedel, kje je najbolj »polito«. Ko pa je gospodinja ali dekla prinesla skledo na mizo, jo je pograbil takoj iz njenih rok ter s smehljajočim obrazom posadil jo sredi mize. In Bog vé, da je pri tem skledo že tako pograbil ženski iz rok ter jo potem tako zavil

in zasukal, da je tisto zabeljeno in polito stalo na njegovi strani.

Ali tudi potem, ko je skleda stala na mizi, tudi potem ni jedel brez preudarka in dobrega premisljevanja. Tako si je odmeril nevtralno svojo «zono» ter med mejami urno postrgal zabelo. Potem pa je pričel glavno svoje delovanje in s kislim obrazom vrtal «predor» v «kup» ter si polnil usta z nezabeljeno jedjo. Ali to delo, kakor je bilo videzno grozno in lačnemu želodcu neprijetno, je obrodilo pa kmalu lepe sadove. France Kalan ni poznal tistih silnih, v zemeljskem osrčju delujočih moči; vendar pa je vedel, da se gora, izpodkopana in izpodjedena, prevrne na tisto stran, na kateri je bila izpodkopana in izpodjedena. To naravno teorijo pa je prenesel na skledo in toliko časa je ril v kup, da se je končno z vsemi svojimi dobrotami prevrnil na Kalanovo stran. Šele tedaj pa je bil France v resnici pri jedi; šele tedaj se mu je nepopisen smehljaj razvesil čez široki obraz; šele tedaj (ko je použival tujo, s kupom k njemu zvrnivšo se zabelo) se mu je jed «odcejati» pričela.

In s tako bistroumnostjo je jedel France Kalan vselej, in vselej mu je teknilo. Vedno pa si je pri mizi varoval tudi pravico, da je končno, ko že ni bilo kaj v skledi — potegnil jo k sebi ter ostanke sam pospravil. To je bila njegova svoboščina, in to je branil proti vsaki, še tako predrzni žlici.

Samo dva primerljaja se vesta iz Kalanova življenja, da je pri polni skledi položil žlico od sebe. To pa se je takole zgodilo.

Tisti Fortuna nad vasjo je bil svojo prvo ženo z obilimi pretepi počasi spravil v grob. Potem pa je šel na Žirovsko in odondod pripeljal nekakovo staro kljuko ter se oženil z njo. Ali slabo gospodinjo si je bil pridobil. Vselej, kadar je kuhalila in pristavljalila lonce, je tiščala med zobmi malo tolminske pipico ter po poshenem žirovskem običaju vlekla tobak iz nje. Kmalu pa se je govorilo, da časih iz pipe pade tudi kaj v lonec. In po tej govorici se je primerilo, da Fortuna pomladni ali jeseni delavcev dobiti ni mogel, ker pri tisti «nemarni nemarnosti» nihče jesti ni hotel. Kalanov France pa se ni menil za take malosti in zvest je ostal Fortunovim tudi pri novi gospodinji. In prišel je vselej, ko se je gnojarilo, s svojim koškom ter bolj leno delal (ker je vedel, da je nenadomesten) in dobro jedel, ker je bil skoraj sam pri mizi. Ali reč se ni dobro končala. Neko pomlad je zopet nosil gnoj tam gori nad vasjo, in zopet je bil sam s Fortuno. Ko pa je opoldne sédel za mizo ter se v duhu veselil dobre južine, najlepše slasti poln, je prinesla Fortunovka veliko in obširno skledo rahlih, voljnih in prijetno se kadečih mlincev. Kalanu se je kar srce tajalo in z vedrim obrazom je pograbil novo žlico, katero je bil Fortuna sam izrezal

iz lipovega lesa. Tedaj pa je izpregovorila mati Fortunovka, počasi in mirno, kakor bi to nič posebnega ne bilo:

«France», je dejala z milim glasom, «malo se varuj! Moja pipica je nekje notri! Pa saj vem, da ti to nič ne dé!»

«Kaj — v skledi?!»

In Francetu Kalanu so kakor raku izstopile oči izpod čela, s srđito kletvijo je vrgel žlico od sebe in odšel pravične jeze poln. Od tedaj pa tudi on ni več gnojaril pri Fortunovih.

In še enkrat se vé, da France Kalan — jesti ni hotel, ker ni mogel. Tedaj pa mu je za vratom že čepela bela smrt. Mož je imel namreč tudi lastnost, da je rad vino pil in najrajši tedaj, kadar ga mu plačati ni bilo treba. In tudi v tem oziru je bil prebrisane glave. Vsako nedeljo se ga je zmerno navlekel in skoraj vsako nedeljo je šel spat z vneto glavo. To pa je storil takole. Takoj po «cerkvi» je prilazil do prve gostilne ter pri poslih pozvedel, kdo piye v hiši. Potem pa je z mirnim obrazom stopil v pivsko sobo ter vestno povpraševal, če ni tega ali onega tu. In vselej je povpraševal po osebi, o kateri je bil poprej pozvedel, da je notri ni. Pivci pa so Franceta radi imeli, in napivalo se mu je, da je bilo veselje. Pri vsakem je moral piti, in šele potem je odšel — v drugo gostilno. Tu pa že ni več povpraševal, kdo piye v hiši. Kar takoj se je napotil med

pivce ter zopet vestno povpraševal, če ni tega ali onega tu. Sedaj je pa vselej povpraševal po osebi, pri kateri je ravnokar pil ter jo bil pustil v prejšnji gostilni. Ali tudi tukaj so mu napisali radostni pivci. In tako je obiskal pivske hiše vse ter iskal ljudi, o katerih je predobro vedel, da jih dobil ne bode. Končno pa se je povračal domov — «malo trd» in slabotnih kolen. Ali to ni bilo nič slabega! Slaba lastnost pa je bila, da France Kalan, vina pijan, ni puščal ljudi v miru ter jih je rad podregal s hudobnim svojim jezikom. Nekdaj pomladi, v nedeljo popoldne, je šel torej takisto vina sit iz gostilne domov. Na prostoru sredi vasi je stalo nekaj «mladih» in se z žeјnim srcem oziralo po oknih pivske hiše. Radi bi bili pili, ali denarjev niso imeli. Strupenih misli poln je prišel Kalan mimo in si pri ti priložnosti ni mogel kaj, da bi ne zbadal teh mladih otrok brez denarja.

«Vi ste otroci», je zakričal, «pa še slabi otroci! Kdo se vas pa boji? Še stare babe ne!»

In smejaje je hotel oditi. Ali «mladina» ga je v hipu napala in s kolci tako dobro natepla, da je krvav obležal na tleh.

Ko pa se je vrišč začul iz vasi, je zopet Maruša Repulja hitela od hiše do hiše in kričala: «Hitite! hitite! na vasi se tepó! Jaz tako rada gledam, ko se pretepajo!»

Prisopihala je na vas, da bi gledala lepe pretepe. Dobila pa je v krvi svojega moža —

in zakričala tako grdo in tako srdito, da je mladina plašno pobegnila in pometala kolce od sebe.

Kalana pa so morali nesti na dom in dejali so ga v posteljo, kjer je potem prestokal in preječal vso noč.

Drugo jutro pa je poklical ženo k sebi in dejal: «Marušica, bolan sem!»

In Marušica je pričela jokati videč, da je tako reven.

«Maruša», je govoril s slabim glasom, «kaj dobrega mi skuhaj!»

In hitela je in kupila belega kruha ter ga mu oparila in z maslom polila, da se je delala luža v skledi. Z veselim srcem je prinesla jed bolniku. Francetu Kalanu pa se je vnel ogenj v očeh in s slabotno roko je prijel za žlico.

«Ko se naješ, pa boš zopet zdrav, France», ga je tolažila ona ter ga podprla z blazinami v postelji, da bi bolj pripravno jedel.

In vzel je žlico in — zajel, ali jed mu ni šla iz ust. Ogenj v očeh pa je hipoma pogasnil, žalostno je dejal žlico od sebe in iz srca zdihnil: «Marušica, — ne morem! Joj, sedaj pa vidim, da bom res moral umreti!»

To pa je bil drugi primerljaj, da Kalanov France ni hotel jesti.

In res je umrl za tistim pretepom, in nikdar se ni več veselil dobrega jedila.

One pa, ki so mu tako lahkomišelno pretrgali življenje, so za nekaj mescev zaprli, in dobro je bilo.